

Prosveta.

Piše Požegar.

Medtem, ko prebivalci mest, trgov itd. vse storé, da izobražajo, likajo in omikajo svojo mladino, je na deželi (vsaj po nekaterih kronovinah) precej nasprotstva šolskemu razvitku. O tem dejstvu se lahko prepričamo, ako pogledamo stališče, na katerem stojé poslanci raznih slojev v šolskih zadevah.

Mislečemu se vriva vprašanje po vzrokih zaostalosti podeželskih ljudi na polju šolstva.

Poglejmo življenje na kmetih, opazujmo ondoto mišljenje in dejanje. Ko prideš do kmetskih dvorišč, vidiš prepogostokrat nered; popustljivost in nesnaga te srečata v hiši in zunaj nje. Če si tujec, gleda te staro in mlado; če koga nagovoriš, ne dobiš nobenega ali le neprijazen odgovor. Osornost in nezaupnost sta kaj navadni prikazni. Če prosiš prenočišča, se ti z izgovori odbije prošnja; ako se ti ugodi v gostilni, ne najdeš udobnosti za počitek, jed je slabo pripravljena in pijača se nudi v nesnažni posodi, da se človeku gabi.

Hlapci, tudi šolski dečki, spe največkrat v hlevu. Postiljajo si nikdar, rjuh ne poznajo, umivajo se le v soboto zvečer ali nikdar, milo ni znano, umivno vodo jemljejo v usta itd. Pa dovolj na tem, recimo samo da nam to ne ugaja, ker zunanje nemarnosti izvirajo iz zaostale duševnosti.

Navadno se pač trdi, da so dotičniki reveži, da torej družbene razmere povzročajo nesnažnost, nemarnost, sornost, nepriljudnost itd. Revščina je vir marsikaterih duševnih hib, a vir revščine je zaostalost duha, ki ne pozna sredstev za pridobitev kulturnih prijetnosti. Neumnost, nemarnost, lahkomišelnost itd. se ne dadó zagovarjati z ubožnostjo, ker jih ni ubožnost povzročila, marveč je le posledicâ onih.

Duševna zaostalost ne pozna kulturnih pridobitev, ne ceni pouka po notranjem prepričanju in ne pojmuje veliko o splošni odgoji človeštva. Kako plitvi so nazori in reki o medsebojnem življenju, kako malenkostne misli o vsem kar nas obdaje!

Ko sem o priliki razlagal, da nevarnost slane odvrčamo po gostem dimu, rekli so nekateri, da se proti volji božji ne da storiti ničesar. Vse zgovornosti je bilo treba, prepričati ljudi, da pogoji za postanek slane niso vedno in povsod taisti, da Bog ne želi kar določene krajine ugonobiti in da ne kurimo kadečih tvarin zoper bōžjo voljo ampak zoper slano, ki postane vsled potrebnih zračnih in toplotnih razmer. Kako resno smešne so vraže, ki se nahajajo z ozirom na čas sejanja, oranja itd. in koliko časa se radi tega zamudi, koliko neprijetnosti doživi. Na dravskem brodu se je proti večeru neke nedelje ponesrečil mlad skrben mož. Ob deževnem vremenu je drva lovil — spodtaknil se na mokrih deskah in zginil v valovih. Njegova žena se ni ustrašila novice, ni moža pomilovala, tolažila se je s tem, da ga je kaznoval Bog in da mu je bilo tako „peštimano“.

Sploh vlada med neukim ljudstvom čist fatalizem, vera na turško predestinacijo, ki zavira duševni vzlet in pospešuje duševno stagnacijo. Učiteljem, ki žele napredka na vseh straneh, pač ni vse eno, kadar zapazijo pojave, ki so proti pameti in razumu. Navajeni so spraviti vse pred forum pameti, presoditi vse po zakonih realne mogočnosti in razviti mnenja, ki slone na domišljiji duha, ki ni zmožen spoznati vzrokov prikazni, godečih se okoli nas.

Čenjeni čitatelj! Prosvetljevati človeški duh je naša poučna in odgojna naloga. Tu pričenja in neha naše težavno delo. Ko bi imeli otroke v pouku in odgoji od dobe, od katere naprej se zavedajo in ko bi ne bilo vpliva besed, govorov, zgledov od neukih ljudi, učili in odgojili bi jih po načelih naravne pameti. Toda otroci prineso dokaj misli, nazorov, pojmov v šolo, ki radi vkoreninjenosti in radi počasnega spoznavanja resnice delajo zapreko, kjer želimo luči in svetlobe.

Novih pojmov priučiti, novih nazorov vcepiti, ni tako težavno, kakor popraviti krive pojme, podreti krive nazore. To-le pa je naš posel, prosvetiti duh, da bi videl in gledal reči iz stališča razsojevalnega uma. Težaven posel je ta, ker se ima ozirati na individualnost človeka. Kdor ima že precej olike in znanja, bo uvidel in sprejel novo resnico; drugi se niti ne potrudi za tvoje nazore, misleč, da je sam umen; ne da se priučiti novega, kajti zapostavljenega se vidi in mnenje o lastni veljavi ga vlada. Treba je velike previdnosti in diplomacije, da ne nastopiš, kakor bi se hotel vriniti.

Pred leti mi je celo tovariš prav resno razlagal, kako je o priliki umiranja njegovega tasta na hišnem podstrešju strašilo. Sicer sem vedno slišal, da o smrti tašč rado straši, a tokrat bil bi me gospod tovariš skorej boljšega poučil. Pri stvarnem razgovoru o nemogočnosti fizičnih prikazni brez fizičnih vzrokov sva komaj prišla do spoznanja, da vzrok podstrešnega ropotanja ni bil v povzročevalni zvezi s smrtjo dotičnega moža.

Če pomislimo, kako se takšne vraže pripovedujejo, koliko se po domišljiji pristavi — torej laže — vidimo njih slabo vplivanje v nravnem življenju. Četudi kakšna laž nima podlih vzrokov, vendar kvari resnicoljubnost, zapeljuje k lažljivosti v važnih razmerah. Takšnih in sličnih slučajev zasledimo prav pogosto in povoda imamo dovolj, iskati potov do večje človeške prosvete.

Vrednost in veljavo občne ljudske prosvete so spoznali odlični misleci vseh časov, a 18. stoletje se naravno imenuje „stoletje prosvete“. Tudi ni manjkalo nikdar nasprotnikov prosvete, ki so trdili, da prosveta ni sreča. Resnica je, kajti prosveta in sreča nista pojma iste kakovosti, prosveta sreče in nesreče ne pozna, pozna le gole naravnosti, njih posledice in čine.

Vsoto duševnih pridobitev in spoznanj ter vsoto materijelnih proizvodov imenujemo kulturo sploh in če njeno potrebnost z ozirom na namen človeškega življenjenja pripoznamo, pripoznati moramo tudi potrebnost prosvete — kajti prosveta je mati kulture. Ako zanikujemo potrebnost prosvete, stopimo na stališče fatalistov, ki svojih zmožnosti ne poznajo, ne urijo, ampak vse od usode pričakujejo. Zima jih sili k najpriprostejši obleki, zadostuje jim najpriprostejše stanovanje. Naravni nagoni žeje, gladi in druženja so motorji njihovega življenja, a duh ne kaže agilnosti za vzvišene smotre. Od tega prvotnega stališča človeške animalnosti se oddaljajo vedno širji krogi človeštva, stremeč po spoznanju vesolstva, v katero jih je Stvarnik postavil.

Kaj želi vsakdo? Mirno življenje in materijalno blagostanje. Mirno življenje je le mogoče, ako smo spoznali, da je človek človeku vse, da je odvisen človek od človeka, da se morajo različni interesi vendar ujemati z ozirom na smoter zaželjenega miru. Duh, ki je potrebnost harmonije v medsebojnih razmerah uvidel, uvidi tudi potrebo harmonične uporabe telesnih in duševnih sil posameznika v prid človeške družbe.

To je prosveta v najvišjem obsegu, da spoznamo sebe v sosedu in da gojimo človeštvo iz spoznanja vesolstva.

Toda kako dolga je pot do tega cilja, če vidimo surovost, nekretnost, omejenost raznih nazorov današnjih časov.

Naše mišljenje se peča ali z Bogom ali posvetnimi rečmi. Tamkaj mislimo o omejenosti človeka v odvisnosti od Boga, torej o veri in o verskih obredih, tukaj se bavimo o socializmu, o politiki, o narodnih vprašanjih, o šolstvu, o vojaštvu, najmanj o gospodarstvu. Poskusili bomo zasledovati, kako daleč je prosveta duha na teh poljih prodrila in katere sadove to rodi.

Po § 1 drž. šol. zakona imamo mladino nravno-versko odgojevati, nje duševnost razvijati itd. Radi te naloge nam je razmotrivati, kako se misli po raznih krajih in časih o Bogu, o veri, kako o zvezi vernosti z

nravnostjo. Raziskovanja verskih vprašanj pač ni naloga odgojitelja, ampak reč učenih bogoslovcev raznih veroizpovedanj. Nas zanimajo le pojavi, ki so v nekaki zvezi z navadnimi verskimi nazori in pričajo, da si priprosti ljudje prav naivno-surovo slikajo Boga.

Dovolite, da navedem nekaj zgledov. Ko se bližajo črni oblaki, leti gospodinja v kuhinjo, vzame burklje ter jih položi pred hišnim pragom navskriž. Toča ne izostane, ženin mož obupa in se razsrdi. Križ vzame raz steno in ga nevoljen vrže pred hišo. Umnemu človeku nista jasna ta čina, ker ne vidi realne mogočnosti, da bi zamogle burklje vplivati na oblake ali na božje bitje itd. Naivno se mu zdi, da se čuti človek žaljenega, ko ga Bog ni uslišal in da ga noče imeti v hiši, če mu ne ugodi. Dragi to je prava „simplicitas“, a najde se v krajih, kjer je prosveta = 0.

Pred leti je v Beljaku nekdo propovedal, da bi l. 1866. v bitvi pri Kraljevem Gradcu zmaga bila pri Avstrijancih, ko bi bili pred bitko opravili dotično prošnjo do Boga. Kdo bi zmagal, ko bi obe stranki prosile zmage? Pamet gotovo ne. Ni li božje bitje ideal miru? Kako spravimo njega v zvezo z grozno človeško zmoto, z bojem? Dandanes čitamo, da prosijo Rusi zmage nad Japonci. Kolika verska zmota? Neskončni Bog — kot strankar v človeških prepirih! Njegova dobrotà v svetlobi topov, pušk, človeške razdivjanosti — čudna kombinacija — zmedenost pojmov! Pomisliti še imamo, da so Avstrijanci, Prusi, Rusi, Japonci raznih ver; katerim naj priskoči? Mednarodna človekoljubna razumnost spozna, da je boj človeštva nevreden, ker nasprotuje lastnostim božjim, po katerih človek teži.

Verski čut nam pove, da je Bog nasprotstvo prepira in vojske, izurjen duh pa vidi, da so prepiri in vojske nasledki pohotnosti, vladateljnosti, sebičnosti itd.

Smo li glede na vero prosvetljeni? Odgovarjajte sami, jaz pa preskočim na polje javno-družbenega življenja.

Ko govorimo o prepirih, lahko rečemo, da jih ne primanjkuje nikjer. Celo umetno se gojijo in bistrourno zastopajo, če tudi sta resnica in pravica prav priprosti. Pri pravadah se prosi razun strokovne človeške — še tudi izdatne božje pomoči. Le eno pravdo v zadevi pisanja imena v šolski odpustnici sem imel; posvetne pomoči sem iskal in plačal 7 K, Boga nisem obvestil o svoji pravdi ter propal pri sodniji, če tudi ne v pravici. Od tega časa trdim, da je prepir in njega zagovorstvo prokletstvo za duh in žep človeški, šolstvo in prosveta pa najboljše sredstvo zoper nja.

Kako malenkostni so največkrat vzroki nespornosti, kako nečimerni vzroki pravd — a kakšne so posledice! Mali vzroki, veliki učinki. Koliko duševnih pretresov, koliko zamude časa, koliko gmotne škode?

Ljudje niso zmožni presoditi prepirnih povodov po pravi veljavi in objektivno. Mnenje o svoji veljavi jih moti, kali duh; primerjajo sebe s

sosedom, merijo sebe žnjim, če stvar velja le postransko. Duševna zaostalost meni človeka prebrisanega, pokaže ga obrisanega. Vest je najboljši sodnik, pamet najboljši zagovornik. Vest pove, kdo je na pravem, a pamet pove, da v prepiru ne morejo imeti obe ali vse stranke prav.

Mnogo, rekel bi vsa življenska filozofija tiči v besedah misleca Senece: „Qui prudens est, et temperans est, qui temperans est, et constans est, qui constans est, et imperturbatus est, qui imperturbatus est, sine tristitia est, qui sine tristitia est, beatus est: ergo prudens beatus est.“ (Kdor je previden, je zmeren, kdor je zmeren, je vztrajen, kdor je vztrajen, je nerazburjen, kdor je nerazburjen, je brez žalosti, kdor je brez žalosti, je srečen: torej je previden srečen.)

V tem življenskem obrazcu bi moderni realfilozofi sicer pogrešali podjetne duševne agilnosti, toda podjetnosti, ki zida le svoje, a tuje razdira, ne odobravamo raz stališče človeške dostojnosti, ki je vrh prosvete. Prepiri, pravde, nesporazumnosti, sovraštva, mržnje, zasledovanje, preganjanje, hinavstvo itd. so prosvetljenemu človeku grdobne malenkosti, ki človeka onečastijo, mu duševni mir razdirajo, gmotno blagostanje rušijo, javno življenje strupijo: so torej proti rednosti, ki jo spoznamo kot potrebno harmonijo in čutimo kot srečo v družbinskem življenju.

Pa kje smo? Vrata pri sodnijah in duri pri pravnih zagovornikih so zamašena od strank s „forladungami“ v rokah; gre se za „tepež“, za „pezicšterngo“ ali „erepelajdigunk“ ali kaj sličnega. Največ vidimo podeželskih strank iz temnih krajev. (Dalje prihodnjič.)

Realne knjige za mladino ljudske šole?

Ivan Vrščaj.

Tovariš Žalčanov se trudi v petem številu letošnjega „Popotnika“ dokazati potrebo realnih knjig v ljudski šoli. To prašanje je velevažno; pogledjmo je bliže.

Popolnoma se strinjam s tožbami tovariša Žalčanovega, da je šolska novela preveč skrčila pouk v realijah. Danes, ko se vrši silen napredek na tehniškem, prometnem, gospodarskem in socialnem torišču, je tem večja potreba, razširiti pouk v realijah. Se pa li to da doseči z realnimi knjigami v rokah učencev ljudske šole, o tem dvomim.

Tovariš Žalčanov je napisal v svoji razpravi nekaj zanimivih stavkov, o katerih si dovolim izraziti svoje mnenje. „Resnica je, da se baš pri realijah največ lenari, ker zahtevajo največ priprave,“ pravi tovariš Žalčanov.

Če je ta stavek resničen, je dokaz velike rane na našem šolskem organizmu. Kje je pa inspekcija, ako je učitelju mogoče lenariti? Temeljito nadzorovanje mora zaslediti to „lenarjenje“, ako ga pa ne zasledi, potem je nadzorovanje nedostavno. Seveda je znana resnica, da sedanji okrajni šolski nadzorniki niso zgolj nadzorniki pouka, ampak bolj uradniki, ki po svojih pisarnah mesec za mesecem izdelujejo cele skladanice raznih aktov, za neposreden kontakt s šolo in učiteljstvom jim pa ostaja le malo časa. Treba bi bilo torej razbremeniti nadzornike preobilega pisarniškega dela ter jim omogočiti vplivanje na učiteljstvo potom neposrednega občevanja. — Dalje piše tovariš Žalčanov: „Učiteljski zbor sestavlja načrt takorekoč po volji in prepisih nadzornikovih, ne brigajoč se za načrte drugih ljudskih šol. Dognana stvar pa je, da ima skoraj vsak nadzornik svoj predmet, ki ga najbolj priporoča, da mu ugajajo učni uspehi iz tistega najbolj.“ Če se to res kje dogaja, potem je to početje v direktnem protislovju s § 38 šolskega in učnega reda in s § 2 točka 1 ministrske naredbe z dne 8. maja 1872. Na prvem mestu citirani paragraf pravi: „.....Ergeben sich Abweichungen von den allgemeinen, für Volksschulen überhaupt festgestellten Normen, so hat die Konferenz ihre Beschlüsse im Wege der Bezirksschulbehörde der Landesschulbehörde zur Entscheidung vorzulegen“. Deželni šolski svet gotovo pazi na enotnost učnih načrtov, ker je primoran v to. — Dalje pravi tovariš Žalčanov: „Razredni učitelj se včasih ne briga za šolski načrt prav nič ali pa poučuje po lastnem načrtu, ne da bi o tem vsaj obvestil ostali učiteljski zbor. Tako nastane strašanska konfuzija. Tako se prigodi, da se obravnava ista snov v večih razredih iste šole“. Tudi tako postopanje je v protislovju z zakonitimi predpisi in sicer v protislovju s preciznim določilom paragrafov 38 in 40 šolskega in učnega reda. Če se to kje godi, je to pedagoška anarhija. Glede narekovanja učne snovi iz realij, o katerem toži tovariš Žalčanov, niti ne govorim dalje; omenim le, da je v § 49 statuta avstrijskih učiteljskih narekovanje učne snovi na učiteljski brezpogojno prepovedano. Če je to prepovedano na učiteljski, glede katerega isti paragraf zahteva, da mora biti vsaka „Lehrstunde“ obenem tudi „Lernstunde“ ter ves pouk uzor gojencu, po katerem se bo ravnal pozneje kot učitelj. Tudi zahtevi Žalčanovega, naj se zgodovina uči kronologiško, moram oporekati. Saj namen zgodovinskega pouka v ljudski šoli vendar ni, podati mladini historijski pregled svetovne zgodovine, ampak ta pouk ima svrhu, v posameznih slikah podati zgodovinske, za kulturni razvoj človeštva važne dogodke in bistvene povesti iz zgodovine domovine. Ravno glede tega predmeta bi bilo želeti temeljite reforme; morda nam jo prinese novi šolski in učni red. Da pa zdaj ne kaže poučevati v tem predmetu strogo kronologiško, mi pritrди vsakdo, ako pregleda zgodovinske sestavke v čitankah. Kako naj n. pr. v 4. razredu (4. šolsko leto) obravnavam sestavek „Naša domovina v času Rim-

ljanov“, takrat, ko sem v zemljepisju predelal še-le domačo deželo (3. šolsko leto) in morda eno ali dve sosednji deželi (v 4. šolskem letu)? Morda bi tuintam bilo umestno, zgodovinski pouk začeti s sedanjo dobo t. j. retrogradno. — Še par besed o realnih knjigah, kakršnih zahteva tovariš Žalčanov.

Če ga prav umem, zahteva on nekake „Ploetze“ za vse realije, ali morda takozvane „katekizme“, kakršne izdaja knjigotržec Weber v Lipskem. S takimi knjigami bi bil sicer pouk jako „uniformiran“ a bil bi tudi pravi mehanizem (verbalizem! Uredn.). „Piljenje“ recte učenje na spomin bi se šopirilo po šolah, a samodelavnost mladine bi se gotovo ne pospešavala. Kar pa se tiče realnih knjig „Šolske Matice“, je znano, da te knjige niso za učenca ampak za učitelja.

Da dosežemo v realnem pouku več uspeha, je treba seči drugam.

Treba je:

1. število učencev v posameznih razredih znižati;
2. skrbeti za redno pohajanje šole;
3. oskrbeti vsako šolo z vsemi za realni pouk potrebnimi učili;
4. gojence učiteljišč v realnem pouku praktično izuriti;
5. poučevati realije v maternem jeziku.

O prvi točki menda ni treba obširno govoriti. Klasično je že dejstvo, da na vadnicah, torej na šolah, kjer deluje cvet učiteljstva, sme biti v vsakem razredu le 40 učencev (§ 4. statuta avstrijskih učiteljišč) a javna ljudska šola jih mora sprejeti v vsak razred dvakrat toliko.

Pa to je le teorija. Znale so šole, ki imajo nad 100 otrok v posameznih razredih. Leta 1893/4 sem imel nekje na Štajerskem 113 otrok v nerazdeljenem razredu.

Neredno pohajanje šole posebno na kmetih silno ovira uspeh v realijah. Ni pa tu misliti na minimalne zamude; 10 do 20 odstotkov zamud je še lepa prikazen; a kjer se konstatuje 30, 40 celo 50 odstotkov zamud — in taki slučajji niso redki — tam je ves realen pouk brez-uspešen.

In učila? Bože moj! To je rana, ki ovira najvestnejšega učitelja Imamó šol, ki niti primernih šolskih sob nimajo; zbirke učil mnogih šol so tako nedostatne, da je učitelju absolutno nemogoče, uspešno poučevati. Sicer se učiteljstvu tuintam priporoča, naj samo nabira in izdeluje učila. Res je tudi da mnogi učitelji žrtvujejo mnogo časa in tudi denarja v ta namen, kar je sicer hvalevredno, a z druge strani naj bi se § 70. šolskega in učnega reda nikakor ne spregledaval. Šola je velevažen kulturni faktor, stroški zanjo niso zavrženi.

Da sedanja izobrazba učiteljskega naraščaja ni dovoljna, je znano; saj zakon govori o raznih popolnujočih tečajih, zahteva se razširjenje učiteljišča na šest letnikov i. t. d. Morda bi se dalo v tem oziru mnogo

odpomoči, ako bi se enotno uredil vsprejem na učiteljišča. Statut učiteljišč sicer v § 9. določa, naj se predvsem vsprejemajo v enoletne pripravnice — katerih pa ne poznajo v vseh deželah — absolventje meščanskih šol; pa praksa je pokazala, da absolventje meščanskih šol tudi brez teh pripravnic dobro izhajajo na učiteljiščih. Pri nas na Slovenskem pa ravno meščanskih šol ni. — Realistiškemu pouku na učiteljiščih je ravno z ozirom na prav različno šolanje iz raznih zavodov došlih gojencev sedaj odmerjeno premalo časa. Pravzaprav so pouku določena le prva tri leta; v četrtem se ponavlja ter se uči specijelna metodika. Pa če pomislimo nazaj, se menda marsikateri tovariš spomni, da ob njegovem času niso predelali vse snovi v treh letih. Navadno se porabi še četrto leto za pouk zadnjih poglavij in tako niti v zadnjem letu ni časa za praktiško izobrazbo. Tiste bore urice učnih poskusov, ki se večkrat razdele še na polovice, nikakor ne zadostujejo svojemu namenu. In še te ure so večinoma določene za računski in jezikovni pouk (§ 33. statuta avstrijskih učiteljišč). Realijam se odmerja le malo časa. In kdo izmed nas je na učiteljišču imel priliko intenzivno seznanjati se z raznimi učili? Gojenci učiteljišča bi naj imeli priliko, videti in pregledavati vzorno urejeno zbirko in pouk v realijah na ljudskih šolah. Sicer se nahajajo po raznih mestih stalne izložbe učil; a teh večina učiteljstva ne more ogledati, potem pa tudi take zbirke nudijo navadno preveč, važno poleg nevažnega; skratka, take zbirke ne služijo vselej v jasno orijentiranje učitelju, ki bi se v tem rad poučil.

In učni jezik? Seveda, ta je tudi, posebno pri nas, večkrat jako velika ovira povoljnim uspehom v realijah. Sicer se je v zadnjih letih po slovenskih šolah v tem oziru mnogo zboljšalo, a vendar nahajamo še mnogo šol napolnjenih s slovensko mladino, kateri podaja učitelj snov iz realij v tujem jeziku.

Da jezikovna težava in negotovost nista v prilog uspešnemu pouku, je jasno.

Upajmo, da bo boljše!

H koncu še nekaj, kar tudi ne pospešuje realnega pouka. V širokih masah naroda se še sedaj ne pojmi bistvo ljudske — ali recimo — elementarne šole. Večkrat slišimo iz ust starišev: „Jaz sem hodil le tri leta v šolo, pa sem se naučil dovolj čitanja, pisanja in računstva. Čemu se pa sedaj otroci mučijo z raznimi nepotrebnimi predmeti?“ Tako mnenje nerazsodnih staršev se pa še posebno utrjuje z raznimi, v zadnjih časih ustanovljenimi pripravnicami za srednje šole. Sedanji način vsprejema v srednjo šolo bi bilo treba reformirati. Vsaj nekaj znanja iz realij naj bi se zahtevalo; menda pač dokaže večjo duševno zrelost zmožnost, umeti in prosto opisati proces hlapenja nego pa stereotipno analizovati

proste stavke. Saj slovnice desetleten deček vendar ne more znati; vse kar se mu vtepe v glavo je le šablona. In zaradi te šablone se mnogokrat zanemarja pouk v realijah, ker realnega znanja ne zahtevajo pri vsprejmnem izpitu v srednjo šolo.

Somatologija v ljudski šoli.

(Dalje.)

Naša živila in prebavljanje.

Naša živila.

Nazorila: V kovinski skledici se nad špiritom kuha najprej nekaj navadnega skroba (šterke). Skrob se nakuhava in izpremeni v lepilo (Kleister). Potem se skledica izprazne in dene kuhat z vodo pomešana pšenična ali ržena moka; ista prikazen. Sklep: žitna zrna imajo v sebi skrob. V prirodoslovni uri se pogovori gorenje. Naprava oglja v kopah, kjer ima zrak malo pristopa dokazuje, da so drva večinoma iz ogljenca. Ako pa denemo drva ali oglje v peč in podžgemo, tedaj zgori ogljenec, spajajoč se s kislecem v oglečovo kislino, ki uhaja skozi dimnik. Pri tem spajanju se nareja toplota.

I. Vsak izmed vas ima s seboj kos kruha, sadje ali tudi kak košček mesa ali klobase. Zakaj ste to vzeli s seboj? Zakaj pa jeste? Da postanemo veliki, da rastemo. Vaši starši pa ne rastejo več, pa vendar jedo; zakaj? Da ostanajo zdravi in močni za delo. So pa tudi ljudje, ki skoraj nič ne delajo, posebno bolniki, a vendar jedo; zakaj? Vidite, na to mi ne znate pravega odgovora; kaj bi torej radi vedeli? Zakaj jemo? Pa mi naštejte jedi, katere doma jeste? Zakaj pa ne jeste kamenja, stare obleke, lesa? Vi se smejete, a odgovoriti mi ne zna nobeden. Kaj bi torej še radi vedeli? Zakaj jemo samo nekatere snovi? O čem se bomo torej danes učili?

1. Zakaj jemo?

2. Naš živež.

II.

1. Zakaj jemo?

Zakaj otroci jedo? Da rastejo. Zakaj jedo odrasli ljudje? Kateri odraslih ljudi več sne, ta ki težko dela, ali oni, ki po ves dan za mizo sedi in piše? Pri delu se obrabi človeško telo, posebno pa tisti udje, s katerimi delamo; čim težje je delo, tem večja je obraba. A tudi pri takih ljudeh, ki mirujejo, n. pr. bolniki, se telo obrablja, ker dihajo, srce

bije, kri se pretaka, lasje in nohti rastejo. To, kar pa je obrabljenega, se mora nadomestiti z živežem. Čim večja je obraba, temveč je treba živeža. To izpremembo, ki se vrši v človeškem telesu do smrti, imenujemo izmenjivo snovi. Kaj bi se pa zgodilo, ako bi kdo ne dobival nobene hrane več? Zakaj bi umrl?

Povzemi sedaj, čemu je treba živeža! Živeža nam je treba, da telo raste in da se ohrani pri življenju in moči.

Toda to še ni vse. Kakšna je postelj pozimi, predno se v njo vležeš? Kakšna pa je zjutraj, ko vstaneš? Od česa se je segrela? Kaj se lahko zgodi, če kdo v hudi zimi v snegu obleži? Mraz je torej človeškemu življenju nevaren. Kdaj pa človeka raje zebe, če je sit, ali če je lačen? Čemu nam je treba živeža? Sit človek se čuti krepkega: toplota daje tudi moč. Parni stroj na železnici je že marsikdo od vas videl. Česa je treba, da se stroj premika in vleče s seboj vozove? Kar je pri takem stroju premog, to je za naše telo živež. Ker pa toplota vedno od telesa uhaja, zato je vedno treba novega kuriva-živeža. Čim izdatnejši je živež, tem krepkejše je telo.

Celotno povzetje. Živeža nam je treba, da telo raste in se ohrani pri življenju, da se ogreva in ima moč.

2. Naš živež.

Naštejte mi živež, ki ga imamo od rastlin, od živali, rudnin! S čim pa napravljamo jedi okusne? Končno se dobi sledeči pregled.

1. S čim se živimo?

a) Rastlinska živila:

Žita (rž, pšenica, ječmen, oves, koruza, proso, ajda, riž).

Stročnice (bob, fižol, grah, leča).

Gomoljnice (krompir).

Razno sadje in sočivje (zelje, salata, špinača, korenje).

b) Živalska živila:

Meso raznih živali.

Mleko.

Jajca.

Mast (slanina, loj, maslo). Živila pod a) in b) se imenujejo tudi organska.

c) Neorganska živila.

Voda in sol.

d) Dišave (poslastice): poper, cimet, klinčki; čebula, česen, redkev, gorčica; kis, kava, čaj, pivo, vino, žganje; tobak.

2. Zakaj uživamo samo te vrste živil?

Ponovi, čemu rabimo živež! V živežu morajo biti tedaj take snovi, iz katerih se nareja in s katerimi se ogreva naše telo. Iz česa je jajce?

Kaj se iz njega izvali? Ali je še po tem v jajcu beljak in rumenjak? Kam pa je izginil? Izpremenil se je v meso, kri, mozeg in kosti piščeta. Rumensjak je iz beljaka in masti; snovi pa, ki imajo v sebi beljak, se imenujejo beljakovine. Piščeta je torej nastalo iz beljakovin. Tudi naše telo je iz beljakovin. Da pa raste in se krepi, potrebuje takih živil, ki imajo v sebi beljakovine. Katera so ta živila? Jajce, meso, kri. O čem pa se živi dojenček? Torej tudi v mleku kakor v siru se nahajajo beljakovine. Ker pa se iz jajec, mesa, krvi, mleka in sira pa tudi iz stročnic dela ali tvori nova kri, ki redi celo telo, zato so to krvotvorna živila.

Telo pa potrebuje tudi toplote. Zato mu je treba takih živil, ki imajo oglevec (zraven tega pa tudi vodenec in kislec). Kakor vam je znano, zgornji oglevec in vodenec, kislec pa pospešuje gorenje. Seveda se pri tem ne nareja v telesu ogenj, kakor v peči, a razvija se vendar toplota. Kakor vam je tudi znano, gore mast, loj, olje; v teh je oglevec. Oglevec je pa tudi v skrobu, ki se nahaja v moki in v sladkorju. Ker narejajo ali tvorijo masti, skrob in sladkor v telesu toploto, zato jih imenujemo toplotvorna živila.

Iz česa so pa kosti? Apnenec (oglenčevo- in fosforokisli) se pa nahaja v raznih živilih, zato tega ni treba posebej uživati. Telo pa potrebuje tudi vode, katero pijemo, ali pa uživamo z drugimi jedili.

Iz tega je razvidno, da je naše telo zgrajeno iz krvotvornih in toplotvornih snovi, iz rudnin in vode.

Mastno meso, jajca, mleko, sir, stročnice in kruh (posebno črn) imajo v sebi vse našete vrste živil; zato jih imenujemo tečne. Vendar pa ima meso, jajce, mleko, sir premalo skroba (toplotvornega živila); stročnice in žita (kruh) pa premalo beljakovin (krvotvornega živila), da bi se mogel človek samo z enim teh preživljati.

III. Kakšna morajo torej biti naša jedila, da dosežejo dvojni namen preživljanja?

a) Kateri je ta dvojni namen preživljanja? Telo potrebuje živeža da raste in se ohrani pri življenju, da se ogreva in ima moč.

b) Kako se ta dvojni namen doseže? Telesu moramo dajati takih snovi, da raste in se ogreva, to je, beljakovin, masti, skroba, sladkorja, vode in soli. Telo pa potrebuje $3\frac{1}{2}$ krat toliko toplotvornih, kakor krvotvornih živil; zato mu moramo dovajati posebno skrobnih in beljakovinskih jedi. Ker pa nima nobeno živilo vseh potrebnih snovi v isti meri, kakor jih telo potrebuje, zato se tudi ne moremo z enim živilom dolgo časa preživljati, ampak treba je mešane hrane in izpremembe v jedilih. Zakaj torej ne jemo kamenja itd.?

IV. O naših živilih: a) Čemu nam jih je treba. — b) Odkod jih dobivamo. — Kako jih moramo uporabljati.

V. Katero meso je tečnejše, mastno ali rodo? Zakaj? Zakaj so stročnice tako tečne? Zakaj pa jih je vendar treba dobro zabeliti?

Zakaj jemo s kruhom slanino, mastno meso, sir?

Ali je prav, da použijejo ljudje pozimi skoraj ves furež: meso, mast itd?

Kako se mora krompir prirediti, da je tečen? Krompir ima veliko skroba in vode.

Ali je pametno dajati svinjam mleko, medtem ko jedo ljudje krompir, repo?

Zakaj ni kava za take ljudi, ki težko delajo?

Ali je goveja juha tečna? Ne, ker ima preveč vode.

Kakšen živež uživajo ljudje severnih, mrzlih krajev? Zakaj? Pri-poveduje se, da Eskimovec povžije na dan do 8 kg mesa in masti. Zakaj pa ne uživajo prebivalci vročih pokrajin mastnih jedi?

Prebavljanje.

Nazorila: Podoba prebavil. Votel zob. Kos tankega in debelega črevesa od svinje. Žolč. Z vodo zmočen košček pivnega papirja; enak košček napojen z žolčem. Olje.

I. Koliko vrst živil poznate? Čemu so potrebna? Kam morajo redilne snovi teh živil priti, da se telo z njimi okoristi? Priti morajo do vseh posameznih delov telesa, celo do las in nohtov. Ker pa uživamo večinoma trdno hrano (kruh, krompir, meso itd.), zato ne more kot taka po telesu, ampak izpremeniti se mora v tekočino. Z živežem pa sprejemamo tudi take snovi, ki niso za naše telo nobene koristi (lupina sadja, grozdja, vlakna salate, kumar; peške in koščice itd.). Te ne-potrebne snovi se morajo iz telesa odstraniti. To dvojno delo se vrši v prebavilih in se imenuje prebavljanje. Razgovarjali se bomo torej o izpremembi živeža v telesu.

1. Kje se živež izpreminja?

2. Kako in s čim se izpreminja?

3. Kaj se godi z izločenimi snovmi?

II. Kje se živež izpreminja? Prebavila.

Mislimo si, da smo si založili v usta košček kruha. S čim se prime kruh, predno pride pod zobe? Z ustnicama. Da pa grizljeje ne pade iz ust, treba je zapreti ga. S čim? Spredaj sta ustnici, ob straneh

lici, zgoraj nebo, spodaj in zadaj pa jezik. Kaj se vrši v ustih s kruhom? S čim se prežvekava?

Zobje. V kaj so zobje pritrjeni? V čeljusti tičeči del zoba je korenina, iz nje moleči pa krona. Koliko korenin imajo zobje? Sprednji imajo po eno, zadaj stoječi trije pa po 2—4 korenine. Pokaže se zob. Kakšne barve je krona? Je pa tudi mnogo trša od korenine, ki je iz navadne kosti, medtem ko je krona prevlečena s sklenino, najtršo snovjo v telesu. Zakaj je krona tako trda? Znotraj je zob mehkeji in ima majhno luknjico za živec in krvne žile. — Ali je že koga bolet zob? Kako pa navadno zboli? Če sklenina razpoka ali se odkruši, kar se zgodi, če se na vroče zobe mrzlo pije ali grize trde reči, tedaj pridejo tekočine in kosci jedi v mehkejši del zoba in začnejo gniti. S temi snovmi pa gnije zobovina. Dokler ne pride gniloba do živca je še dobro, ali ko je pa živec odkrit, pa začne zob zelo boleti. Se pokaže izjeden zob. Zobe je treba varovati s tem, da se mrzle in tople jedi prehitro ne menjavajo, da se ne grize trdih reči in da se jih pridno snaži. Če pa je zob postal votel, pa hajdi k zdravniku, da ga zalije, ne pa izdere; saj si ne da tudi nobeden prsta odrezati, če ga boli. — Zobje pa imajo svojemu delu tudi primerno obliko. S sprednjimi štirimi (zgoraj kakor spodaj po 4) odgrizavamo ali odsekavamo živež (jabolko, kruh itd.); zato so dletasti in se imenujejo sekavci. Pod očmi sta zgoraj in spodaj po dva podočnjaka (pri nekaterih živalih kot orožje). Za temi ima odrasel človek na vsaki strani zgoraj in spodaj po pet širokih, na površju grbastih zob — kočnjakov. Zakaj so ti zobje široki in grbasti? Široko zobovje imajo živali, ki se žive o rastlinah, katere je treba dobro zmleti (primer z mlinskim kamnom), da so prebavne. Ostro zobovje pa imajo zveri, ki se žive večinoma o mesu. Ker pa ima človek oboje vrst zobovja, je to znamenje, da naj uživa živalsko in rastlinsko hrano.

Kako pa služi jezik pri žvekanju? (Primeri „Čutila“!) Kaj se pomeša v ustih s kruhom? Kam zdrkne oslinjen in prežvekan kruh? **Goltanec** je kožnata cev, dolga kakih 28—30 cm. Znotraj je prevlečena s sluznico, ki izločuje sluz, da gre jed še laglje v želodec. Iz goltanca pride kruh v želodec. Vsak izmed vas je že videl kak želodec. Sestavljen je pa iz močnih mišic, ki se na vse strani skrčujejo in tako požret kruh premljevajo. V želodcu se nareja želodčni sok, tekočina, ki pomaga prebavljati. Iz želodca pride jed v tenko črevo. To je znotraj polno gobic ali resic tako, da je podobno žametu. Se pokaže košček črevesa pod drobnogledom. Ako delajo mesene klobase, tedaj mesar črevesa obrne in jih z „žlemanko“ ostrže; s tem ostrže rese. Tenko črevo preide v debelo črevo in konec tega je dank a. Človeška črevesa merijo okolu $9\frac{1}{2}$ m in so na razne načine zavita; pritrjena pa so na mrenico. Usta, požiralnik, želodec in čreva imenujemo prebavila.

2. Kako in s čim se živež v telesu izpreminja?

Odgrizni N. košček kruha ter ga tako dolgo žveči, dokler ne boš imel polnih ust juhe! (Ta poskus lahko napravijo vsi učenci pred uro.) Kakšen okus ima sedaj kruh? Sladek je postal. Iz kakšnih snovi je kruh? Iz skroba. S čim se je v ustih pomešal? S slino. Ko pa se je s slino pomešal, začel se je skrob izpreminjati v sladkor, ki se lahko raztopi, medtem ko se skrob ne raztopi. Sline pa tudi napravijo jed opolzlo, obenem pa raztope trdne snovi, da jih jezik okuša in določi, ali naj gredo naprej ali ne. Sline se izcejajo iz slinavk, žlez, ki so paroma pod ušesi, pod čeljustjo in pod jezikom. Ako otečeta podušesni slinovki, napne se vrat in ljudje pravijo: ta ima kušarje ali grče. V želodec prišedša jed je že precej redka. Kaj pa izločuje želodec? Želodčni sok, neko tekočino, ki je malo kislja in peče. (Drugi dan po furežu ali gostiji se rado iz želodca izbruhava in — zgaga ali gorečica začne peči v požiralniku.)

V želodčnem soku je nekaj kisline (solne), ki pomaga izpreminjati beljakovine v tekočino. Ta kislina pa je tudi zelo važna, ker uničuje razne kali, ki pridejo v želodec in lahko povzročijo gnitje živeža, ali pa črevesne bolezni: mačuh (tifus), kolero. Kdor tedaj med jedjo preveč pije, ali pogosto pije vpijanljive pijače, ta preveč razredči želodčni sok, ali pa ugonobi njegovo delovanje; v zahvalo zato pa tudi slabo prebavlja in se ga omenjene bolezni primejo prav lahko. Kdor pa preveč je, temu ne more želodčni sok vseh jedi raztopiti; jedi začnejo vsled toplote gniti in pri tem se delajo vetrovi, ki silijo gor in dol: človeka napenja in se mu „vzbuhava“. Nič na boljšem ni oni, ki „požira kakor volk“. „Gut gekaut, ist halb verdaut“. Zato pa: varuj svoje zobe! — Ko je živež dalje časa (2—6 ur) v želodcu ležal, izpremešal in razredčil se je tako, da je podoben redki kaši in se imenuje griz. Ko je vsa jed predelana, porine jo želodec v tanko črevo. Tu se primeša grizu žolč in slina iz trebušne slinavke, ki leži tik za želodcem. Ustna slina, ki je prišla z živežem v črevo in slina iz trebušne slinavke ter želodčni sok pretvarjajo še naprej skrob v cukrovo raztopino in beljakovine pa v tekočo beljakovino. Človek pa uživa tudi mastne jedi, a masti se dosedaj še nobena tekočina ni prijela. Pa glejte sem! Tu imam žolč (mora biti svež). Vlijem ga nekoliko v kupico in nanj pa olja ter pomešam. Kaj se je naredilo: Mlečnata tekočina. (Se lahko poskusi olje pomešati z vodo.) Žolč je torej olje raztopil; kakor olje, tako se v žolču raztopi vsaka mast. (S svežim žolčem se dado mastni madeži prav lepo odpraviti iz obleke.) Olje se vlije na papir, ki je pomočen z vodo. Se ne prime. Če se pa vlije na z žolčem pomočenega, se takoj porazgubi. Kje se pa nareja žolč? Kakšnega okusa je? Nabira se pa v žolčnem mehurju. Tanko črevo pa tudi samo izločuje

neko sluzo, ki pomaga pretvarjati skrob v cukrovo raztopino, beljakovine v tekočo beljakovino in tako se je vse, kar se je dalo raztopiti; izpremenilo v belkasto, mlečnato tekočino (chylus), ki preide v kri in v trdne neprebavne dele, ki gredo naprej v debelo črevo, katero še popije vodo. Tu (na podobi), kjer prehaja tenko črevo v debelo, vidite črvo podobno črevesce, slepič imenovano. V tega rada zajde kaka trda reč, kakor črešnjeve koščice in povzroči največkrat smrt; zatorej ne jejte nikoli črešenj ali družega sadja s koščicami vred! Neprebavne snovi gredo potem ven iz telesa kot blato.

Ponovite glavne reči o prebavilih!

Kako se vrši prebavljanje? Živež se v ustih prežveče in pomeša s slino ter se začne skrob izpreminjati v cukrer. V želodcu se primeša želodčni sok, ki raztaplja beljakovine; živež se izpremeni v griz. Griz gre v tenko črevo, kjer se mu primeša žolč in slina iz trebušne žleze. Žolč raztaplja masti, slina pa skrob v cukrovo raztopino in beljakovino v tekočino. Tako se loči živež v mlečnat sok in v neprebavne dele, ki gredo iz telesa. Kaj se zgodi z mlečnatim sokom.

3. Kako preide mlečnat sok v kri?

S čim je pokrito tanko črevo znotraj? Te resice ali gobice popivajo tekoči del griza, mlečnat sok. Po resicah pa je polno tankih žilic, ki sprejemajo popiti sok. Žilice se združujejo v vedno večje žile in naposled v eno mlečno žilo, ki izliva popiti sok v krvno žilo. Ta mlečni sok se lahko imenuje bela kri. Tenko črevo je dolgo okoli $7\frac{1}{2}$ m. Zakaj je tako dolgo? — Ponovitev!

III. Zakaj se vrši prebavljanje na različnih mestih telesa?

a) Kaj imenujemo prebavljanje? P. je tista preosnova v človeškem telesu, vsled katere se živež tako izpremeni, da lahko preide v kri.

b) Zakaj je prebavljanje potrebno? Živila ne morejo tako kakor jih použijemo, dajati telesu gradiva in toplote; zato se morajo popolnoma preosnovati.

c) Kako se vrši prebavljanje? Použite jedi se izpremene dvovrstno. Trdna oblika se izpremeni v tekočo in neraztopne snovi se s pomočjo sokov raztope.

d) Na katerih mestih se izvršuje prebavljanje? Izvršuje se na treh mestih: v ustih, v želodcu in v črevesu.

e) Kakšno delo opravljajo posamezna prebavila? V ustih se jed prežveče, pomeša s slino in skrob se prične izpreminjati v sladkor. Želodec premeša jedi, jih prepoji z želodčnim sokom in raztopi

beljakovine. V črevesih pa se jed s pomočjo sline in žolča popolnoma raztopi in loči od neprebavnih delov; redilne snovi se odvajajo v kri.

f) Zakaj se vrši prebavljanje na več mestih? Ko bi se vršilo na enem mestu, bi se moralo tu izvršiti to, kar opravljajo usta, želodec in čreva. To bi pa bilo preveč dela. Dotični del telesa bi vsled tega hitro opešal, prebavljanje bi se vršilo počasi in nepopolno. Živež bi se ne mogel do dobra izkoristiti in človek bi moral veliko jesti, da bi izgubo nadomestil. Prebavljanje se vrši po zakonu delodelja. (Primeri človeške ude in čutila v prejšnjih odlomkih!) S tem se prepreči prevelik napor in prehitra obraba prebavil, omogoči pa hitra in temeljita izprememba jedil ter popolna sprevoditev redilnih snovi v kri.

g) Kako lahko pospešujemo prebavljanje? Ohrani si zdrave zobe ter dobro prežvekuj jedila. Ne preoblagaj prebavil in ne pij preveč opojnih pijač. Navadi se pri jedi na red. Ne jej izprijenih in nezdravih jedi. Ne prepasuj se pretesno, ter varuj želodec in čreva prehlajenja. Ne razvajaj želodca s premočnimi poslasticami. Ne jej surovega mesa, ako ne veš, da je zdravo.

IV. Izprememba jedi v redilne snovi.

Kje se vrši izprememba? — Kako se vrši? — S čim se omogočuje? — Kako se pospeši?

V. Zakaj je nezdravo preveč jesti ali piti?

Zakaj se je treba navaditi na red v jedi?

Čikanje in kadenje je želodcu škodljivo. Zakaj? Pri čikanju se izpluje mnogo sline, ki pa pridejo, kakor tudi pri kadenju, večkrat v želodec. Nikotin je strup.

Zakaj pijanci malo jedo in slabo prebavljajo?

S surovim mesom se lahko dobi trakulja. (Ena poznejših ur se lahko porabi za obravnavo trakulje. Preskrbi se ikrasto meso, katerega ponekod ni težko dobiti.)

Katera jedila imenujemo težko prebavna? Taka, ki morajo dolgo v želodcu ležati, da se redilne snovi raztope. — Lahko prebavna jedila so: mlada špinača, kuhano sadje, riževa kaša, grahova, fižolova, krompirjeva kaša (Durchpassiertes Pürre), en dan star kruh, mlada perutnina. — Težje prebavna so: teletina, jajca, ribe, mleko, salata, posušeno sadje, sveži kruh, svinjetina, govedina, sir. — Težko prebavna pa: glive, orehi, olje in masti, surovo meso, grah in leča, hrustanec.

Lahko prebavna, pa malo tečna jedila so torej: mlada zelenjava, sadje, kuhan krompir. — Tečna, pa težko prebavna so: kuhan celi grah,

fižol, leča. — Tečna in lahko prebavna pa: grahova, fižolova kaša in mlado kuhano meso.

Razloži resničnost pregovora: Glad je najboljši kuhar!

Nekaj za kuhinjo.

Hočeš imeti dobro meseno juho (za bolnika), pristavi na manjše kosce zrezano meso v mrzli vodi k ognju in počasi kuhaj. Tako meso seveda je pa „vrbovo“. Če pa hočeš imeti dobro meso, pa ga pristavi z vrelo vodo k ognju. Tako je s pečenjem mesa.

Da se pa stročnice mehko razkuhajo, naj se denejo prejšnji večer v vodo, ali se pa naj nasujejo v prekuhano vodo. — Mleko naj se uživa vedno s kruhom ali žemljo, ker samo mleko se strdi v želodcu vsled kisline v sir in ta je precej težko prebaven. Tak križ je tudi s kuhanimi štruklji. Gospodinje pravijo, to je „sitostna“ jed; mi pa rečemo: težko prebavna je, kakor vsa kuhana močnata jedila. Pa dober želodec tudi „cveke“ prebavi. Kdor pa mora uživati težko prebavna jedila, naj se mnogo giblje. Znan je tudi pregovor: Kratka večerja, dolgo življenje. Ko bi se ljudje po tem ravnali, ali pa prehitro po večerji v postelj ne šli, ker želodec ponoči tudi počiva, ne bi jih „mora sesala“.

Včasih se pa prebavila pokvarijo. Po neprimernih jedeh (otroci naj ne jedo zelenega sadja!) nastane rado ščipanje, kruljenje po želodcu, driska. V takih slučajih je hitra pomoč, dvojna pomoč.

Zoper ščipanje, drisko, želodčni krč se priporoča napravljati na trebuh suhe tople obkladke kakor segrete pleve, oves, opeko. Dobro je piti pri tem čaj iz kamilic, mete ali polajke.

Če je pa kdo kaj škodljivega snedel, da mu v želodcu obleži, naj pije pijačo, da bo bljuval. Priporoča se tudi piti grenko sol (1 žlico grenke soli na kupico vode), ali čaj iz senesovega listja (Sennes). Nekaterim tudi pomaga slatina ali kislá voda, da jim izprazni prebavila.

Kaj pa bi ti I. storil, ako si s svojim tovarišem v gozdu na paši, pa se najesta lepih črnih črešenj in šele ko vama začne slabo postajati, vidita, da sta se najedla strupenih črešenj? Ako ni ničesar pri roki, kar bi hitro pomagalo, pa — prst v goltanec, da izbruháš strup.

Kdor trpi na prebavilih, naj ne zamudi posvetovati se z zdravnikom.

V. Pulko.

Corrigendum. V 7. številki „Popotnika“ naj se bere na strani 200 v 1. vrsti: **leči** ne luči.

Šolstvo v tujini.

Zbira Ivan Ivanovič.

XIV.

Angležko.

A.

Kakor si je znal praktični Anglež vse svoje delovanje in nehanje urediti praktično, ravnotako praktično si je uredil vse svoje šolstvo, posebno pa ljudsko šolstvo. Praktični Anglež polaga večjo važnost na „znanje“, kakor pa na „vednost“. Vsled tega je takorekoč prva naloga vsega ljudskega šolstva na Angležkem, da vzgaja svojo prihodnjost v ljudi vsa k d a n j e g a ž i v l j e n j a; onega nepotrebnega, duševne zmožnosti morečega balasta, kakršnega pozna naše ljudsko šolstvo, kjer največ trpi spomin in dela vsled tega pouk dolgočasen, zopern, angležko ljudsko šolstvo ne pozna. Tukaj pač velja oni krilati izrek, ki ga je izrekel znani kemik-Anglež Faraday: „Najprimitivnejši eksperiment, ki ga človek sam napravi, je več vreden kakor najpopolnejši, katerega človek le vidi“.

In ta praktičnost je ravno usposobila Angleža do one stopinje svetovnega ugleda, na kateri se nahaja dandanes.

Prava zgodovina angležkega ljudskega šolstva datira že od l. 1870., kajti do tega leta sta odločilno besedo o ljudskem šolstvu imela dva faktorja: duhovščina in zasebniki. Država je skušala torej še-le leta 1870. ljudsko šolstvo preustrojiti. A ta preustroj je bil kaj pomanjkijiv.

Dotični zakon je razdelil vso državo v nekake šolske okraje, kjer so imeli odločevalno besedo od davkoplačevalcev voljeni šolski odseki (School Boards). Tem odsekom podrejene šole so bile brezverske, t. j. pri teh šolah ni imela nikakega vpliva ne rimsko-katoliška in ne anglikanska duhovščina. V teh šolah se torej ni poučeval ne rimsko-katoliški, kakor tudi ne anglikanski verouk.

Toda, ker so bili pa ti šolski odseki — School Boards — popolnoma odvisni, posebno na deželi in v manjših mestih od posameznih političnih strank, seveda v prvi vrsti od duhovščine, postale so te šole v kratkem vkljub svojemu „brezverskemu značaju“, popolnoma verske.

Druga vrsta ljudskega šolstva so takozvane privatne ali verske šole (Voluntary School, High Church Schools), kjer so dobivali posamezni učenci od države večje ali manjše podpore. V notranje zadeve teh šol se država ni smela čisto nič mešati. Vsled vztrajne in znane agitacije duhovščine obiskovalo je te šole dokaj večje število otrok, kakor pa državne.

Kakor je naš kmet v svoji pretežni večini še vedno nasprotnik šole, ravnotako odlikuje angležkega kmeta ta „lepa čednost“. — Kmetskemu otroku ni treba pouka, on naj dela, to je menda deviza vesoljnega v izobrazbi zaostalega kmeta. Akoravno imajo Angleži zakon, ki predpisuje šoloobvezni obisk, vendar izkazuje vsakoletna šolska statistika praktične Anglije do milijona otrok, ki rastejo liki živini na paši brez šolskega pouka. Seveda prvačuje v tem uboga Irska. Šolski odseki postopajo prav rahlo kar se tiče šolskega obiska.

Šolskoobvezni obisk prepisuje otrokom pod 6. starostnim letom najmanj 1 in pol ure pouka in ostalim otrokom najmanj 2 urni pohod šole na dan.

Ljudsko-šolskega učitelja volijo, nastavijo in plačujejo posamezni šolski odseki. Le v posameznih okrajih dobi po daljšem službovanju pokojnino. Vsled te določbe je seveda učitelj čisto odvisen od posameznih šolskih odsekov — in seveda v prvi vrsti od duše teh odsekov, od duhovščine in od njih žena. Le-te pa imajo posebno ljubezen do učiteljic in vsled tega nahajamo v Angliji med ljudsko-šolskim učiteljstvom ravno 75 % učiteljic. Izmed teh jih je dosti v starosti 16—18 letnih, ki so pa le izprašane iz dekliških ročnih del.

Ljudske šole so povse praktično vravnane; vsled tega imajo skoro v vseh višjih razredih posebne kemične in fizikalne laboratorije, kjer delajo otroci sami razne eksperimente. Skoro v vseh šolah je vpeljano deško ročno delo in za deklice gospodinjstvo. V vseh šolskih razredih nahajamo prav veliko podob, modelov in slik — torej skuša se vpeljati „die Kunst im Leben des Kindes“.

Angležka učna metoda sloni na tem, da se skuša učence čim preje privedi do samostojnosti — torej se polaga glavna zahteva na individualnost; vsled tega se po boljših šolah prav malo rabijo razne učne knjige.

Učni smoter angležkih ljudskih šol nikakor ne stremi po tem, vtepsti učencem čim več mogoče raznih vednosti, temveč zahteva, da se telesne in duševne zmožnosti otroške harmonično razvijajo po načelih Fröbelna in Pestalozzija. — Nekateri naših šolskih oblasti bi bilo jako umestno poslati na Angležko, da bi priučili natančneje to stran šolstva. Znabiti bi potem pač marsikateri „pseudopedagog“ pri zeleni mizi dobil vse drugačne pojme, kakor jih ima dandanes, ko zahteva od šole, da šola ne uči za življenje, temveč da je šola radi učitelja tu in radi metode.

Kakor pa stremi cerkev podjarmiti v vseh državah vse šolstvo, ravnotako se trudi tudi cerkev na Angleškem dobiti šolstvo v svojo popolno oblast.

Prvi večji poskus cerkvene oblasti, podjarmiti šolstvo leta 1896. se je pač ponesrečil. A kar niso dosegli leta 1896, to se jim je posrečilo leta 1902.

Zakon iz tega leta zahteva, da mora vsak otrok pohajati verski nauk in se mora udeleževati vseh verskih vaj. Šolsko nadzorstvo je preustrojeno; učitelje imenuje posebni nadzorovalni odsek (manager), a potrjenje tega imenovanja je odvisno od države. Pri velikih šolah imajo udje nadzorovalnega odseka cerkvene oblasti pretežno večino. Njih skrb stremi po tem, da se imenujejo le strogo „poslušni“ učitelji. Čujejo se v angleških liberalnih listih razni glasovi, da hočejo cerkveni krogi naperiti vso svojo moč še proti ostankom takozvane „brezverske“ šole, ter tudi te ostanke spraviti pod svoje okrilje. A to stremljenje ima še dokaj protivnikov med razsodnimi Angleži.

Ti protivniki hočejo imeti prosto šolo na narodni podlagi pod državno patronanco, prosto klerikalnega vpliva. A l. 1902. sprejeti zakon še ni ustrojen v tem zmislu. Ali tudi duhovščina ni zadovoljna povsem s tem zakonom, kajti vsled nekaterih točk lahko odtegne država presitni duhovščini ves vpliv na šolstvo.

Šolska obveznost se prične na Angleškem z izpolnenim 5. starostnim letom in traja do končanega 14. leta. Vendar se pa učence z 12. letom lahko deloma oprosti šolskega obiska, to je, hoditi morajo vsak dan v šolo najmanj 1 uro 20 minut; s 13. letom se jih lahko čisto oprosti šolskega pouka. Odločilno besedo imajo krajni nadzorovalni odseki.

Kakor menda povsod, tako trpi tudi angleško šolstvo na akutni bolezni — na pomanjkanju izprašanih učiteljev, kajti l. 1900 je bilo le 10% vsega učiteljstva izprašanih, izmed teh je tri četrtine učiteljic. — Leta 1900 je poučevalo 25.000 izprašanih učnih moči na državnih, a le 8000 izprašanih učnih moči na verskih šolah, akoravno slednje pohaja nad pol milijona več učencev kakor državne.

Jako zanimiva je angleška vzgoja učiteljstva. Vsak deček oziroma vsaka deklica, ki se hoče posvetiti učiteljskemu stanu, mora se zglasiti z dopolnjenim 13. ali 14. starostnim letom šolski oblasti. Le - ta ga (jo) potem izroči učitelju (učiteljici) kakor pripravnika (pripravnico — Probationer). Ti „Probationer“-ji pomagajo svojemu učitelju pri raznih lažjih opravilih ali se pa uče. S 15. letom postanejo le-ti pripravniki pomožni učitelji (Pupilteachers), ako prestanejo pri šolskem nadzorniku predpisano preskušnjo, kjer se ne zahteva več kakor se zahteva n. pr. pri nas pri vsprejemu izpita za srednje šole. — Kakor zrel pomožni učitelj se zaveže pristojni šolski oblasti s posebnim reverzom, da bo učil tri leta najmanj po 20 ur na teden. V večjih mestih imajo posebne šole za te pomožne učitelje, kjer dobivajo vsak teden po 8 ur pouka, a v šolah ne uče še samostojno, temveč opravljajo le posebna dela kakor n. pr. ostrijo svinčnike, razdeljujejo zvezke itd. Ako pa ne napravi tak „Pupil-

teacher“ izpita, kateri se vrši vsako leto, v preteku prvih treh let, ostane učitelj brez spričevala; a ker pomanjkuje učnih moči, dobi vseeno kaj hitro kako učno mesto.

Kdor pa prestane po preteku treh let vsprejemni izpit za pripravnico (Training College), ki pa ni posebno lahek, dobi državno podporo in po dovrstitvi tega seminara, postane državni učitelj.

Razstava učil, pismenih izdelkov učencev in ženskih ročnih del v Krškem.

Kakor je posneti iz „Kronike“ v 2. števil. letošnjega „Popotnika“, je prinesel „Posel iz Budče“ v svoji let. 19. števil. kratko notico o kranjskem šolstvu ter navaja, v kako bednem stanju da se nahaja ljudska šola zlasti v krškem šolskem okraju. Čitajoč te vrstice sem bil prepričan, da je ta sodba pretirana. Da je pa omenjena notica češkega lista naravnost obrekovanje, sem se prepričal, ko sem si ogledoval razstavo učil, pismenih izdelkov učencev in ženskih ročnih del, ki se je priredila povodom letošnje okrajne učiteljske konference v Krškem dne 22. junija t. l.

Razstava je bila namenjena v prvi vrsti učiteljstvu krškega šolskega okraja, ki si jo je ogledalo pred konferenco in v odmoru med konferenco. Žal, da ni bilo dovolj časa, da bi si jo bil mogel vsakdo natančno ogledati, kar bi bilo z ozirom na korist, ki jo ima učitelj od take razstave, nujno želeti.

Občinstvu je bila razstava odprta dopoldne naslednjega dne. Nikakor bi ne bil pričakoval, da se bo isto za njo v toliki meri zanimalo, kakor se je. Razen meščanov, uradnikov in učiteljstva iz Vidma sta posetila razstavo tudi c. kr. okrajni glavar g. J. Orešek in ljubljanski župan gospod I. Hribar.

Na prvi pogled se je opazilo, da ni razstava sistematično urejena, to pa za to ne, ker bi bilo sicer premalo razvidno, kaj da so izgotovili, učitelji in učenci sami. Ti izdelki so bili razstavljeni v sobah 3., 4. in 5. razreda ljudske šole in na mostovžih. V pisarni, konferenčni sobi in prostorih meščanske šole pa je bilo razstavljeno mnogo kupljenih učil ljudske in meščanske šole v Krškem.

Šolska poslopja.

Bolj nego kdaj prej se v sedanjem času šola zaveda dolžnosti, skrbeti po možnosti tudi za telesno vzgojo. Seveda ne more šola v tem oziru mnogo storiti. Najmanj pa, kar se more od nje zahtevati je, da vsaj ne izpodkopa učenčevega zdravja, kar se dogaja, če silimo učence v šole, ki ne zadostujejo raznim zahtevam pedagogike in higijene in kakršnih je zlasti na Kranjskem mnogo.

Razstavljene fotografije in stavbni načrti šolskih poslopij so pričale, da ima krški šolski okraj mnogo prav ličnih šol s prostornimi dvorišči, ki so iz higijeničnih ozirov velike važnosti. Iz tabele „Napredek ljudskega šolstva v krškem in litijskem okraju“ je bilo razvidno, da je v krškem okraju 15 novih šol, 6 šolskih poslopij je v delu, a z zidanjem ostalih petih se prične kmalu. Zaradi šolskih poslopij torej krški okraj nima vzroka se pritoževati.

Od šolskih poslopij litijskega okraja omenim le ono petrazredne ljudske šole v Toplicah, ki je ena največjih in najlepših na Kranjskem. Iz stavbnih načrtov je bilo tudi razvidno, da ima ta šola velik šolski vrt, cvetličnjak in zelo prostorno igrališče za učence. Nekaj posebnega na tej šoli je tudi centralna kurjava.

Šolski obisk.

Iz letnega poročila ljudskih šol na Kranjskem za leto 1900/1 je razvidno, da je bil šolski obisk v krškem okraju zelo slab; slabejši je bil le še v okraju ljubljanske okolice. Kako zelo se je šolski obisk v zadnjem času izboljšal, se razvidi iz grafične tabele „Šolski obisk v šolah krškega in litijskega okraja v zadnjih treh letih“. Iz te tabele je bil razviden napredek vsake posamezne šole in vseh šol krškega in litijskega okraja. Tako smo se tukaj seznanili, da je v zadnjih treh letih padlo število šolo zanikerno obiskujočih učencev v krškem okraju od 8·2% na 1·05%, v litijskem pa celo od 12·4% na 0·25%.

Za učence, ki zaradi oddaljenosti ne morejo iti opoldne domov, naj bi se po zimi ustanovile šolarske kuhinje, kar bi znatno pospeševalo redni šolski obisk. Takšno kuhinjo ima šola v Krškem, ki je razstavila tudi lično izdelan „Jedilni list za šolarsko kuhinjo v Krškem“.

Pismeni izdelki.

Zelo zanimiva in poučna je bila za učitelja zlasti razstava pismenih izdelkov. Učitelj ni le razvidel, koliko da se doseže na tej ali oni šoli, seznanil se je tudi z raznimi metodami, mogel je primerjati uspehe ki se dosežejo po tej ali oni metodi itd. Pri natančnejšem ogledovanju bi zapazili še marsikaj, kar bi ne zanimalo le pedagoga, temveč tudi jezikoslovca i. dr.

Pripomniti pa moram, da nekateri niso prav razumeli namen takih razstav. Ni se namreč nameravalo razstaviti relativno ali pa še celo absolutno najboljših izdelkov, temveč naj bi bil iz razstavljenih pismenih izdelkov razviden povprečen napredek učencev posameznih razredov in oddelkov. Presojujoč take izdelke je treba vpoštevati razmere na dotični šoli — če je šola prenapolnjena, če so klopi prevelike ali sploh neprimerne itd., tedaj se ne smemo čuditi, če nimajo učenci posebno lične pisave. Sicer pa pisava itak ni najvažnejše!

Pismene izdelke je razstavilo 22 učiteljev in učiteljic iz krškega in 10 iz litijskega okraja.

Bilo bi preobširno, če bi hotel navajati, kar je bilo opaziti pri posameznih izdelkih, zato se omejim na nekatere splošne opombe.

Zanimale so me zlasti spisne naloge, saj je ravno iz uspehov v spisnem pouku še najbolj zanesljivo sklepati na uspehe v ostalih predmetih, tako da nam spisje še najbolj predstavlja ves razred z učiteljem vred. Prepričal sem se, da se učiteljstvo zaveda važnosti spisnega pouka ter da postopa popolnoma drugače, nego se je postopalo pred nekaj leti, ko se je menilo doseči smoter spisnega pouka s prepisovanjem in pa s slovniškimi nalogami. Ne morem si kaj, da bi ne omenil spisovnic gospe Koban, ki ima zelo primerne spisne naloge, tako n. pr. porablja za spise narodne pripovedke, dožitke otrok itd. Sploh je bilo opaziti, da se tudi nazorni nauk pridno izkorišča za spisne naloge. Napredek v spisnem pouku znači tudi to, da se uporabljajo Šeberjeve poštné tiskovine. Na steni 3. in 4. razreda krške šole visi „Zaznamek pomot v nalogah“, kar je posnemanja vredno.

V nemščini se odlikuje zlasti krška šola. Prav lepe uspehe je dosegla v tem oziru gdč. Schmidinger z učenkami 5. razreda, ki se je še-le preteklo jesen otvoril.

Kar se tiče računstva, bi omenil le toliko, da so uporabne naloge vobče popolnoma primerne ter da se tudi na manjrazrednih šolah ozira na geometriško oblikoslovje, ki se je doslej skoraj popolnoma zanemarjalo.

Pri lepopisnicah je bilo opaziti, da se takozvanih Castairjevih vaj ne dela več v zvezke, temveč na poseben papir. Umestno bi bilo, da se tudi na višji stopnji manjrazrednih šol uvedejo enočrtne lepopisnice. Sploh se rabijo pri nas kaj različni zvezki. Zakaj bi se ne zjedini?

Koliko da se doseže z risanjem po naravi, je bilo razvidno iz razstavljenih risarij učencev meščanske šole in učenk petega razreda ljudske šole. Človek bi skoraj niti ne verjel, da je sploh možno v ljudski šoli toliko doseči. Razstavljenе risarije so bile najspretnější zagovornik nove metode v risarskem pouku.

Lep napredek je bilo opaziti tudi na drugih šolah, ki so že opustile risanje raznih geometrijskih oblik. Riše se pa večinoma po Wehren-

pfennigu in po Marinu. Prav umestno je tudi, da ne rišejo učenci v risanke, temveč na risarski papir ter da delajo razne predvaje za risanje na poseben papir, ki se navadno rabi za zavijanje in je torej prav po ceni.

Učila.

Velike važnosti za učni uspeh šole so tudi učila. Šolski in učni red (§ 71) določa vsaj najpotrebnejša učila, ki bi jih naj imela vsaka šola. Dasi tudi ta učila še ne zadostujejo, imamo še vendar nekoliko šol, ki niti teh učil nimajo. Hvala Bogu pa so v krškem okraju to samo take šole, ki so bile v zadnjih letih ustanovljene. Iz že prej omenjene tabele „Napredek ljudskega šolstva v krškem in litijskem okraju“ je bilo razvidno, da se je v preteklih treh letih izdalo za učila v krškem okraju nad 6000 K. Kako zelo napreduje krški okraj v zadnjih treh letih, pa je razvidno najbolj iz tega, da bomo v tem okraju imeli s prihodnjim šolskim letom nič manj kakor 18 razredov več t. j. 28%. Da so šole krškega in litijskega okraja z učili dobro preskrbljene, o tem je pričala tudi zelo bogata razstava učil. Razstavila pa so se učila, ki jih more učitelj sam izgotoviti ali sicer kako nabaviti, in ki jih navadno niti ni možno kupiti.

Od učil za računski pouk je razstavila krška šola „Tržne cene“. S tem zelo potrebnim učilom si pri stavljenju uporabnih nalog prihrani učitelj dosti časa in truda. Dobro je torej, da so s tem učilom preskrbljene vse šole krškega in litijskega okraja.

Razglednice se kot učilo za zemljepisje še vse premalo cenijo. Želeti je, da bi imela vsaka šola zbirko razglednic domačega kraja, glavnega mesta in nekaterih krajev, ki se omenjajo v zemljepisnem pouku. Kako bi učence zanimalo videti vsaj na razglednici cesarski dvor, parnik, električni voz itd.

Razen zelo velikega števila razglednic, ki so visele na stenah, bila sta razstavljena tudi dva krasna albuma razglednic in sicer izvenavstrijskih (razstavil g. c. kr. okrajni šol. nadzornik L. Stiasny) in razglednic Zagorja in okolice (razstavil g. Mihelčič). Tu naj omenim, tudi zbirko skioptičnih podob, ki jih je razstavila šola v Št. Jerneju.

Za domoznastveni pouk je važno, da ima šola načrte šolske sobe, šole, šolskega vrta, domačega kraja, šolskega okoliša itd.

Vsa ta učila ima krška šola, ki je razstavila: „Strani neba“, „Načrt šol. sobe“, „Načrt šolskega poslopja“, „Načrt šol. okolice“ in „Načrt krškega mesta“. (Vsa ta učila je izdelal g. učitelj Humek.)

Šola v Št. Jerneju je razstavila učila: „Občina Kostanjevica“ — (g. Grailand), „Načrt šolskega vrta“ — (g. Pavčič) in „Kostanjevica“ — (gospa Koban.)

Razstavljeni so bili nadalje načrti Št. Jerneja, šolskega vrta v Št. Jerneju, učne sobe 4. razreda v Št. Jerneju in načrt šole v Toplicah, ki sem jih pa že prej omenil.

Prav uporabna sta tudi zemljevida krškega in litijskega okraja; na obeh so meje političnih občin in šolskih okolišev zaznamovane z barvami. (Razstavil g. c. kr. okrajni šol. nadzornik L. Stiasny.)

Važna učila so tudi sledeče pregledne tabele:

a) kolikokrat več prebivalcev imajo glavna mesta avstro-ogrskih dežel nego Ljubljana;

b) kolikokrat več ali manj prebivalcev imajo avstro-ogrške dežele z ozirom na število prebivalcev Kranjskega;

c) kolikokrat večje ali manjše so avstro-ogrške dežele z ozirom na velikost Kranjskega;

d) branja zmožnih in nezmožnih prebivalcev avstro-ogrskih dežel;

e) število prebivalcev avstro-ogrskih dežel.

Omeniti bi bilo še oba „nastenska zemljevidna obriška“. Mnogo zanimanja je vzbujala tudi zbirka raznih tujih, sedaj veljavnih novcev, ki jo je razstavil g. c. kr. okraj. šol. nadzornik L. Stiasny.

Najbolj so bila zastopana prirodopisna, prirodoslovna in tehnologična učila. Odlikovala se je zlasti šola v Toplicah z razstavo „izdelovanje stekla“. Videl si namreč razen modelov in steklarne cevi še razne oblike, ki jih dobita zaporedoma med razpihovanjem steklenica in kelih. Ta šola je razstavila nadalje razne vrste premoga, nekaj kosov cinkove rude (kalamine in cinkove cvetlice), nadalje modele, talilnice in potrebnega orodja.

Šola v Izlakah je razstavila herbarij strupenih in nekaterih sicer škodljivih rastlin, cvetje naših kulturnih rastlin, šola v Št. Jerneju zbirko prirodnin, šola v Št. Rupertu razne vrste lesu. Splošno je bilo tudi zanimanje za kaseto lave in žvepla z Vezuva (1900), ki jo je razstavil g. c. kr. okrajni šolski nadzornik L. Stiasny.

Šola v Kostanjevici je razstavila dva parna stroja, ličen model torpeda, g. Humek pa nekaj električnih in drugih aparatov. Lokalnega pomena je učilo za ponazorovanje izdelovanja peči (razstavila šola v Kostanjevici).

Tehnologična učila, kakor uporaba lanu, konoplje, volne, bombaža zanimajo zlasti deklice ponavljalnih šol. Vsa ta učila je razstavila šola v Št. Rupertu. V kaseti naslovljeni „Uporaba lanu“ se je nahajal lan, razne vrste prediva in preje, razne vrste platna itd. Slično so bile urejene tudi ostale kasete.

Razen „Lepopisnih črk za nižjo, srednjo in višjo stopnjo“ je razstavil g. nadučitelj Fettich-Frankheim navodilo za metodično risanje tiskanih črk za ljudske in meščanske šole kakor tudi za višje učne zavode, ki ga namerava objaviti.

Za risarski pouk primerna so tudi učila „Pravilno držanje svinčnika“, „Pravilno držanje čopiča“ i. dr. Tu naj omenim tudi zelo praktične table za risarski pouk, ki jo je izumil g. Humek.

S tem še nikakor nisem navedel vseh učil, ki so jih razstavile ljudske šole. Preobširno bi tudi bilo navajati še kupljena učila, ki sta jih razstavili ljudska in meščanska šola v Krškem, saj ima zadnja učil, kakršnih niti vsaka srednja šola nima. Omeniti pa moram, da so imeli obiskovalci razstave priložnost ogledati si razne dragocene električne aparate kakor: dinamo stroj, aparat za brezžično brzojavljenje itd. G. dr. Romih pa je bil tako prijazen, da je obiskovalcem razstave razlagal posamezne aparate in je z njimi tudi eksperimentiral, za kar mu je bil gotovo vsak hvaležen.

Ženska ročna dela.

Razstavila so se tudi ženska ročna dela. Ta oddelek razstave, ki je bil še posebno bogat, je zanimal zlasti dame. Največ sta razstavili šoli v Toplicah in Krškem.

* * *

Končam to poročilo s pripombo, da razstava ni bila obligatna in se torej ni nikogar sililo, da se je udeleži. Da je ta navzlic temu tako dobro uspela, je obema okrajema le v čast. Kdor se je le hotel, se je mogel prepričati, da zavzema šolstvo krškega in litijskega okraja nekaj let sem častno mesto v kranjskem ljudskem šolstvu.

Ivan Magerle.

Pedagoški utrinki.

Iv. Šega.

CIII.

Ljudsko šolo smatrajo premnogi šolo vladajoči faktorji kakor neko neposredno sredstvo, s pomočjo katerega se mora povzdigniti kmetiški stan. In tu se delajo razni eksperimenti. A žal, da so ti eksperimenti z večine le malovredni, ki ne donašajo trajnih uspehov, temveč le momentane.

Na Kranjskem n. pr. so zopet vpeljali takozvane „kmetijsko - izobraževalno nadaljevalne tečaje za učitelje“, po presledku dokaj let. Ako se ozremo nekoliko nazaj v zgodovino teh tečajev, opazimo, da smo imeli že več sličnih tečajev, a vsi so zaspali spanje — pravičnih. Vsakdo se spominja tečajev na Slapu, na Grmu in v Ljubljani. Kak konec bodo

vzeli sedANJI „kmetijski tečaj“ se pa lahko že iz tega dejstva sklepa, da se ni mogel vršiti poletni tečaj v Ljubljani za nemške tovariše. In vzrok? — Menda suša — v državni blagajni.

Prvi ta tečaj je veljal državo oziroma deželo ravno 1790:48 kron. S tem denarjem naj bi se nastavljal na ljubljanskem učiteljišču stalen učitelj za kmetijsko šolo in ta bi menda več dosegel kakor dosežejo vsi, še tako dobri kmetijski učitelji v teh kmetijskih tečajih. Tako in slično se ugiblje na merodajnih in nemerodajnih mestih. Ti tečaji naj se pa opuste in tako mnenje, mnenje o opustitvi kmetijskih tečajih sploh straši menda v vseh kronovinah. Vsaj kolikor se spominjamo, so že tudi štajarski tovariši sklepali resolucije, kjer se prosi, da se naj opusti znani viničarski tečaj v Mariboru.

Nekak „rekord“ v idejah, zboljšati žalostni položaj zanemarjenega kmeta je doprineslo bolgarsko „narodno sobranje“ pred kratkem. Kakor posnamemo iz kragujevaške „Prosvete“, je sklenilo „narodno sobranje“ sledeči zakon: „Pri vsaki ljudski šoli na deželi in če mogoče tudi v mestih ustanovi se naj posebna gospodarska ekonomija. Namen te ekonomije bodi prvič pokazati, kako se uzorno gospodari in drugič, dati učitelju priliko, da se bolj približa kmetu. — Vsaka šolska občina je dolžna preskrbeti dotični šoli v teku dveh let primerno zemljišče, nahajajoče se v neposredni bližini šole. Do konca meseca svečana mora predložiti vsak učitelj-ekonom okraj. šol. nadzorniku natančen račun o dohodkih in stroških svojega gospodarstva. Od čistega dohodka dobi učitelj 60%, rezervni fond 20%, a revni šolarji pa tudi 20%. Naučno ministrstvo hoče še posebno nagraditi one učitelje, ki se bodo posebno odlikovali v tej stroki. Za obdelovanje zemlje, za orodje in druge potrebščine hoče dajati poljedelsko ministrstvo posojila, a kakor garancija služi vrednost posestva in četrtna plače učitelja-ekonoma. Ako je pa učitelj-ekonom prestavljen, umirovljen ali pa odpuščen, izroči inventarčno vse svojemu nasledniku.

Da se dobe potrebni učitelji-ekonomi, prirejali se bodo posebni kmetijski tečaji, a pri učiteljiščih se ustanove posebna uzorna gospodarstva.

Bolgarsko učiteljstvo se krčevito brani te preosnove.

Naše nemerodajno mnenje pri teh novotarijah je: Na učiteljiščih naj se odpravi ves oni nepotrební balast, katerega tako radi „jahajo“ prenaogi „psevdoosrečevalci“ kmetijstva in „psevdropedagogi“, — sem prištevamo v prvi vrsti „kmetijstvo“ in „orgljanje“; a mesto teh strok naj se goji intenzivneje glavni smoter vseh učiteljišč — **pedagogika in nje razne panoge.**

Za večjo povzdigo kmetijstva naj skrbe uzorno uravnane kmetijske šole in potovalni učitelji, a orgljanje naj oskrbujejo v to poklicani faktorji — organisti.

CIV.

Prastara navada raznih šolskih oblastij je, izdavatí koncem šolskega leta takozvana „šolska poročila“. Vsebiņa teh poročil je — več ali mar

¹ Glej najnovejši ukaz c. kr. deželnega šolskega sveta češkega radi goj „cerkvenega petja“.

obširna — skoro povsod enaka, namreč: I. Šolska oblastva. — II. Šolska poročila. — III. Učenci itd. itd.

Kak namen in pomen imajo taka suhoparna poročila, posebno odkar je odpravljena tako težko pričakovana „debelo tiskana odlika“, nam je prava zagonetka. Ne motimo se menda čisto nič, ako trdimo, da ostane $\frac{2}{3}$ teh poročil neprebranih in oni denar, kateri se dá za taka poročila, je kratkomalo zavržen.

Skrbeti pa moramo, da spremenimo ta zavrženi kapital v obresti noseč kapital, v kapital od katerega bo imel sleherni oče, sleherni mati tega ali onega učenca, te ali one učenke gotov dobiček, če drugačega ne, vsaj moraličnega.

Šolska poročila spremeniti moramo v toliko, da bode vsako šolskoletno poročilo nekaka reklama, nekaka vzpodbuda slovenskim staršem do ljudske šole. In to dosežemo, ako priobčimo vsako leto to ali ono zanimivo razpravo o šolstvu sploh kakor nekak pouk slovenskim staršem.

Kako krvavo potrebujemo ravno slovenske šolske literature, nam je najboljši dokaz naše strašno uboštvo ravno na tem polju. Tu imamo leđino še takorekoč nerazorano. In da take razprave v istini „vlečejo“, to nam kaj jasno dokazuje lanska prestava znanega „pisma do staršev“, ki jo je spisal graški tovariš Trunk. Ljudje so to pismo kar „požirali“.

In v tem zmislu pozdravljamo vsa bodoča poročila najprisrčneje z geslom: „V delu je rešitev!“

Razgled.

Pedagoški paberki.

Šolski izleti in spise. Hrvatski pedagoško-naučni list „Krščanska škola“, ki izhaja v Zagrebu 10. in 25. vsakega meseca, je prinesel v broju z dne 10. julija 1904 poročilo o „naučnem izletu slovenskih učenika u Varaždin“: „Nastojanjem revnoga (= marljivega, vnetega) učitelja, vrsnoga uzgojitelja i pisca zu mladež g. Kosija iz Središća u Štajarskoj pod vodstvom njegovim i nadučitelja g. Ungera uz dvije učiteljice načiniše učenici i učenice šestoga razreda u Središču prvi svoj naučni izlet dne 23. lipnja u Varaždin, da si razgledaju grad. Izvanredno bijaše iznenadjenje, kad su izletnici oko osam sati na vozovima okičenim sa slovenskim trobojnicama i zelenilom kroz grad pjevali melodijozne slovenske pjesme, ter stali pred crkvom čč. oo. kapucina. Ondje čekali su i srdačno pozdravili izletnike u ime grada vijećnik pogl. g. Szabo i ravnatelj gradske pisarne g. Metz, te vjeroučitelj gradskih djevojačkih škola g. Cajnko. Kad su se djece malo odmorila, odslužio im je vjeroučitelj Cajnko sv. misu, kod koje su upravo svojim skladnim pjevanjem sve oduševili.

Počitnice letošnje so me privabile na to zemljo ob Dravi, kjer se čez mejo pozdravljajo Središće, Varaždin in Čakovec. Tu sem dobil v roke šolski spis, ki je plod onega izleta. Podajam ga neizpremenjenega (le kake štiri vejice sem dodal):

Alojzija Uršič

učenka 6. raz. II. oddelka v Središču.

Šolska naloga.

Popis šolskega izleta, ki se je vršil dne 23. junija 1904. l.
z učenci 6. raz. v mesto Varaždin.

Več kakor iz knjig se nauči človek, če potuje iz kraja v kraj. Mi otroci pa ne moremo v dalnje kraje potovati, zadovoljni smo, če si moremo ogledati kako bližnje mesto. Dne 23. junija smo mi učenci in učenke 5. razr. napravili izlet v hrvaško mesto Varaždin. Gospod učitelj so nam že dolgo prej obljubili, da se bomo v Varaždin peljali. Vsi smo se te obljube zelo razveselili. Da se je izlet izvršil, je bilo treba mnogo priprav. Vadili smo se peti mašne in razne druge pesmi. Gospod učitelj so priskrbeli vozove, znižano ceno na železnici in vstop v fabrike.

Določenega dne sem vstala ob 4. uri, potem sem se umila in oblekla, se nazajuterkovala in šla ob 5. uri k šoli, kjer smo se zbirali. Tam je že bilo nekaj zbranih otrok. Ob 6. uri smo se odpeljali na šestih lepo okrašenih vozovih proti Varaždinu. Skoraj pri vsaki hiši so ljudje zunaj stali in gledali. Po poti smo peli razne pesmi n. pr.: „V petju oglasimo“, „Ribica“, „Lastovki v slovo“. Ob cesti v Trnovcih je stalo mnogo črešnjevih dreves. Med potjo smo videli tudi cigane. Pripeljali smo se do mosta, ki pelje prek Drave. Zelo smo se začudili, ko smo videli Dravo in velik most. Nedaleč od mosta je pri neki hiši stal mož, kateremu so morali vozniki mitnino plačati. Tako smo dospeli v mesto. Ljudje, ki so šli po ulicah, so nas radovedno gledali. Neki gospod je vzel klobuk z glave in nam zaklical: „Živili Slovenci!“ Pripeljali smo so do kapucinske cerkve. Tukaj nas je čakalo več gospodov, kateri so nas peljali v cerkev k sveti maši. To so služili častiti gospod Cajnko, katehet višje dekliške šole v Varaždinu. Med sveto mašo smo peli na kori dvoglasni cerkveni pesmi „Pred Bogom poklekimo“ in „Ljubezen do Marije“. Po sveti maši smo si cerkev ogledali, ker s kora nismo ničesar videli. Ko smo si cerkev ogledali, smo šli v tiskarno. Tukaj so nas prijazno sprejeli in nam pokazali, kako se tiska. Tedaj se je ravno tiskal časnik „Naše Pravice“. Nato smo šli v elektrarno, kjer se zbuja elektrika, ki po vsem mestu pošilja razsvetljavo. Tukaj smo videli mnogo velikih strojev. Poleg elektrarne je fabrika za tkanje platna. Tudi tja smo šli gledat. Razdelili smo se na tri dele, da bi več videli in da se ne bi zgodila kaka nesreča. V tej fabriki se nahaja nad 300 strojev. Mnogo ljudi dela tukaj in naredijo na dan po več tisoč metrov platna. Lastnik te fabrike so nas stehali. Imeli smo vsi skupaj 1785 kg. Potem smo šli v fabriko, kjer se iz lesa stolci delajo. Tukaj smo videli velikanski kotel, kjer se les kuha, da ga potem lahko vpogibajo. Nato smo šli k obedu v gostilno k „Vujčku“. Jedli smo juho in meso, pili pa vodo in malinjevec. Kdo je plačal obed, ne vem. Po obedu smo malo peli, potem pa so nam gospod učitelj dovolili, da smo smeli iti nekoliko sami po mestu. Jaz sem šla v lekarno po kapljice za želodec. Kupila sem si še tudi sladkor in tri žemlje. Ko smo se zopet zbrali, smo si šli ogledovat farne in potem frančiškanske cerkve. V cerkvi smo pri vsakem oltarju malo molili. Nato smo šli v telovadnico, to je velika dvorana, kjer dečki in deklice telovadijo. Ker je bil že čas, da se odpeljemo, smo šli skozi park na kolodvor. V parku smo pri spomeniku presvite cesarice Elizabete zapeli cesarsko pesem. Ko smo prišli na kolodvor, so nam častiti gospod Cajnko razdelili podobice v spomin, kedaj smo bili v Varaždinu. Potem smo vstopili na vlak. Bili smo zelo veseli, da se bomo po vlaku peljali. Na vlaku smo peli razne pesmi. Pripeljali smo se v Čakovec. Tukaj smo izstopili in vstopili na drugi vlak. Pripeljali smo se v Macince, potem pa v Središče. Tukaj smo izstopili in vsak je šel domov. Doma sem pripovedovala, kako je bilo v Varaždinu. Ta izlet mi ostane v najlepšem spominu, dokler bom živa.

V Središču, dne 2. julija 1904.

Narodu, kojega mladež se nauči v šoli pisati tako lepe sestavke, ne more nikdo več očitati, da je neizobražen. Seveda šole ne smejo biti borne enorazrednice, večrazrednice morajo biti, svetle stavbe, ki se veselo bele izmed zelene okolice, kakor je to videti tu v domovini Stanka Vraza — in materinščina se mora poučevati več ur na teden, nego se poučuje v nekaterih slovenskih kronovinah.

G. profesor Koprivnik je v „Pedagoškem Letopisu“ preteklega leta pisal o pomenu izletov za vzgojo in pouk, priporočujoč učiteljem, naj ne zanemarjajo tega „ponazorjevanja“. Evo prvi večji izlet! Gospod Kosi je poletel s svojim razredom preko Drave in mladina se mu je vrnila bogata novih predstav in spis je razveselil učitelja in učence — in nas.

Izvestitelj „Krščanske škole“ končuje svoje poročilo tako-le: „Podhvat ovaj mora se u velike pohvaliti, to više, što su Slovenci za svoj prvi naučni izlet izabrali hrvatski i starodrevni grad Varaždin.

Primjer ovaj mogli bi nasljedovati i naši učitelji, te svoju odrasliju mladež povesti u mjesta, da si razgledju, što im inače ne će biti moguće. Ovakvi poučni izleti ostaju u uspomeni kroz cijeli život“.

Dr. Fran Ilešič.

Šesto zborovanje srednješkolskih učiteljev v Franciji. Na tem shodu se je obravnavalo mnogo zanimivih pedagoških vprašanj, med temi dve, ki sta zanimivi tudi za nas. Najpreje se je na shodu razpravljalo o varstvenih napravah proti tuberkulozi, ki tako grozno gospodari med francozskim narodom v vseh slojih. Tu se je predlagalo, da se naj do dobra preiščejo učiteljski kandidati in izobčajo tisti, ki imajo v sebi kal te nalezljive bolezni, ali pa kažejo nagnenost, postati tuberkulozni. Nadalje, da bi imela vsaka akademija laboratorij, v katerem bi se preiskali učitelji in dijaki, katerim preti jetika, potem da bi se ustanavljali sanatoriji in podporna društva, ki bi se bojevala zoper to bolezen, končno da bi se z žrebanjem pridobil kapital milijon frankov v ta namen. — Nič manj važna je bila druga zadeva, ki je tudi v Franciji mnoge osupnila po svoji novosti: v prvič so se slišali glasi, naj bi se sklical kongres učiteljev srednjih in ljudskih šol, pa ne samo, da se manifestuje, ampak da se tudi dela, da se takim načinom pokaže solidarnost vseh, ki delujejo za naobrazbo mladine. Pri posvetovanju o ti zadevi sta si stali nasproti dve stranki: ena je hotela, da bi se takšen shod bavil zlasti z aktualnimi vprašanji in problemi, ki v tem času najbolj zanimajo društvo; učitelji bi naj preje o njih razgovarjali predno pride stvar v javnost. Sem spadajo vprašanja brezplačnosti srednješkolskega pouka, vzajemnost obeh glede na enotnost poučevanja i. t. d. Temu pa se je oporekalo, češ, takšna vprašanja bi mogla zvbati shod na stranske poti in vesti k strastnim debatam in bojem, v katerih bi morali profesorji, ki bi bili v manjšem številu, podleči; zato se je nasvetovalo z druge strani, da bi se naj obravnavale predvsem stvari, ki bi sploh ne mogle povzročati stanovskih neprilik, kakor nadaljevalni tečaji, metode pouka, ki se uporabljajo zlasti na tej ali oni stopnji šolstva, stiki med učitelji in profesorji v delu in društvu, s katerimi se dokazuje solidarnost in šolska vzajemnost, tako tudi stiki pri prestopu učencev v srednješole i. t. d. Ta stranka je zmagala z veliko večino in izvolil se je komite 12 članov, da bi se pogovoril z zastopniki ljudskih učiteljev o času shoda, na čigar sporedu bodo pravkar našeta pedagoška vprašanja. Nemara bodo tudi drugod posnemali ta primer; ostaja pa tudi karakteristiško za Francijo, da je tudi tamkaj, kjer delujeta učiteljstvi obeh kategorij že davno vzajemno, presenetil predlog kongresa in povzročil veliko debato ne o principu (v tem so bili vsi edini), ampak o kočljivosti vprašanj, ki bi se naj obravnavala.

Moravska deželna konferenca. V septembru t. l. se bode vršila v Brnu deželna učiteljska konferenca. Stalni odbori so stavili sledeča vprašanja na dnevni red: a) za češki oddelek: 1. Šolska higijena. 2. Umetniška vzgoja z ozirom na pouk

v ljudski in meščanski šoli. 3. Učiteljeva naobrazba in njegove pravne razmere. 4. Kako se ima urediti pouk, da se zadošča bodočim zahtevam življenja do dijakov. 5. O uvedbi učnih tečajev pri meščanskih šolah v zmislu poslednjega odloka c. kr. ministristva za uk in bogočastje. 6. Prostorčno risanje na ljudskih in meščanskih šolah. b) Za nemški oddelek: 1. Reforma jezikovnega pouka. 2. Čitanke. 3. šolski zdravniki. 4. Pregledanje formularjev uradnih spisov. 5. Reforma pouka v risanju. 6. Enotna pisava. 7. Telovadba na dekliških meščanskih šolah.

Gledališčne predstave za učence ljudskih šol v Lipskem. V lipskem učiteljskem društvu se je pred kratkim podalo poročilo o gledaliških predstavah za učence ljudskih šol. Po tem poročilu se je vršila prva takšna predstava leta 1895. v Lipskem, torej preje nego drugje. Igral se je tedaj pred učenci „Tell“. Doslej so igrali to igro 18 krat, torej je imelo 36.000 učencev priložnost, seznaniti se s to klasično Schillerjevo dramo. Primeru mesta Lipsko je sledil Hamburg, potem Berlin in potem mnogo drugih nemških mest. — V Berlinu plačajo troške predstav z volilom, čigar obresti iznašajo letno 2400 mark. V Charlottenburgu določa urad vsako leto vsoto, ki omogočuje 2400 učencem se udeležiti gledaliških predstav. V večini mest so se z ravnateljem gledališča pogodili, da se učencem zniža vstopnina. V Lipskem so igrali samo „Tella“, drugod pa tudi druge igre. Toda v Lipskem so tega mnenja, da uživajo otroci le tedaj pri predstavi, ako jim je snov primerna in oblika igre deloma znana. V negativnem slučaju učenci niso pazljivi in so nemirni. In vendar je komisija sedaj sklenila, poskusiti s predstavami drugih iger. Najprej naj pride na vrsto insceniranje „Pesmi o zvom“. „Tell“ se bode seveda igral naprej.

Zakon o varstvu otrok, ki še niso izpolnili svoje obveznosti napram šoli, se je obravnaval koncem minolega leta v nemškem državnem zboru. Državni kancelar je leta 1890 dognal, da dela 532.283 otrok v raznih podjetjih, in sicer 57% pri obrti, 32% za prinašanje in odnašanje raznih pošiljatev, 4% pri gostilnicah, 3% pri trgovini, 1/2% pri spediterjih. V samem Berolinu je bilo 25.394 takšnih otrok, izmed katerih je prinašalo 11.000 zajutrek, mleko, časnike, perilo i. t. d. Nadalje se je dognalo, da se uporablja otroke pri takšnih poslih, ki so zdravju na kvar, in sicer celo do 10 ur na dan (pri izdelovanju smotk, v čistilnicah i. t. d.). Ker je tako nastal nered v šolskem obiskovanju, raztresenost, lenoba in drugi nedostatki pri pouku, učiteljstvo ni nehalo v svojih poročilih in zborovanjih prositi pomoči, končno je prejelo zadoščenje. Vlada je predložila temeljem uvedene preiskave osnovo zakona, čigar vsebina se je med razpravo še poostrila, tako da je zakon sedaj poln kazenskih določb za one, ki bi otroke silili delati (tudi sodelovanje otrok pri gledaliških predstavah se je popolnoma prepovedalo); seveda je še treba, da nadzorovalni organi pazijo z vso energijo, na uveljavljenje zakona, kar seveda ne bode lahko delo.

Saški učiteljski seminarji. Državna vlada je podala letos o njih finančni deputaciji poročilo, iz katerega povzamemo: Učiteljskih seminarjev je v kraljestvu 23. Dne 31. oktobra 1902 je bilo 4117 gojencev, izmed teh 246 deklic; dne 31. oktobra 1903: 4291 gojencev, izmed teh 241 deklic (leta 1900 in 1901 ravno tega dne 3802 in 3969). Abiturijentov je bilo l. 1902: 560 gospodov in 70 gospodičn, torej vkup 630. L. 1903: 530 moških, 66 ženskih (vkup torej 596). Paralelk je sedaj 31, in sicer po ena pri 11 seminarjih, po 2 pri 4 in po 5 pri 2 seminarjih (v Annabgrgu in Grimmi). Budešinski seminar ima pripravnico. Radi stalnega primanjkljaja učiteljev bo se o veliki noči t. l. odprle nove paralelke, zlasti za abiturijente realk. Nameravajo ustanoviti nov učiteljski seminar v Lipskem, kjer sedaj vzdržuje mesto žensko učiteljšišče. Stalnih seminarjskih učiteljev je bilo l. 1898: 263, l. 1900: 290, l. 1903: 332; v tem letu 1904/05 pa se zopet ustanovi 23 novih stalnih učiteljskih mest.

Omejevanje gimnazijskih študij. Pruski minister za uk je izdal naredbo, da dijaki, ki stopijo v seksto (prvi razred na Pruskem) ne smejo šteti več kot 12 let Sdijaki rejši tase ne sprejemajo.

Počitnice. V napredni Prusiji je ravnokar zagledal beli dan posebni zakon, ki urejuje razne počitnice na šolah. Ta zakon določuje: O Božiču je prostih 10 dni, pouk se prični 3. januarja. Velikonočne počitnice trajajo 12 in binškošne pa 6 dni. Poleg teh je pa lahko še šest poljubnih dni prosto. Ako se k temu prištejejo še nedelje, je prostega nad 70 dni. Poleg tega so prosti še vsi oni dnevi, kateri so se do sedaj praznovali. V poletnih dnevih je dovoljeno po deželi z ozirom na zahteve kmetijstva prenesti ves pouk na dopoldne. — V Avstriji se v najnovjšem času kaj rado povdarja, da se mora vse avstrijsko šolstvo uravnati po pruskem. Radovedni smo, ako se bode tudi ta zakon upošteval. Hic Rhodus.....

Šolstvo v Berlinu. L. 1901 je imel Berlin 249 šol s 211.666 učenci, a 1. maja 1903 pa 264 šol s 4576 razredi in 216.040 učenci. V maju 1898 je hodilo povprečno v eden razred 51.74 učencev, a istega meseca l. 1903 le 47.21. Eden učenec velja v Berlinu 95 mark, v Bremenu 78, in v Hamburgu 74 mark. — L. 1898 je poučevalo v Berlinu 2036 učiteljev in 1642 učiteljic; a l. 1903 je 2960 učiteljev. Izmed teh učiteljev je 25 v starosti 67—72, a starosta med vsemi ima 79 let in služi 53 let. Pet najmlajših je rojenih l. 1881.

Mestna nižja realka v Idriji šteje skupno 158 učencev in sicer: pripravljalni tečaj 41, I. razred 45, II. razred 44 in III. razred 28 učencev. Ravnokar izdano letno poročilo prijavlja 7 debelo tiskanih odličnjakov.

Kronika.

Pouk v kuhanju za moške. V Kopenhagenu se je ustanovil v kratkem posebni odsek gospodov, ki hoče oživotariti posebni kuharski tečaj za moške. S tem hočejo dati najlepšo priliko vsem samcem, da se priuče kuhanju, kar jih potem menda najbolj usposobi, da ostanejo samci.

Čegavi so popisani zvezki učencev? S to preporno točko se je ravnokar pečalo najvišje sodišče na Pruskem. Odločilo je, da pripadajo vsi oni zvezki — popisani namreč — kjer so se izvrševale razne šolske stvari, šoli. Torej učitelj lahko vse take zvezke ohrani šoli. Ako je pa kaj nepopisanih listov v zvezku, jih mora učitelj iztrgati in vrniti učencem.

Važna odredba — a ne v Avstriji. V veliki vojvodinji Saksen-Vajmarju je odredilo naučno ministrstvo, da dobiva vdova po smrti soproga učitelja še štiri mesece po njegovi smrti popolno njegovo plačo. Po preteku tega časa dobiva še le pripadajočo pokojnino.

Muzej za pedagoško higijeno namerava ustanoviti v Padovi znani laški profesor dr. A. Serafini. Ta muzej hoče imeti vsako leto posebne tečaje za učitelje, kjer se jim bo mogoče seznaniti z najnovjšim napredovanjem v higijeni. — In pri nas?

Glavni zbor „srpske učiteljske zveze“ se vrši letos dne 16., 17. in 18. t. m. v Belemgradu.

Grško učiteljstvo je sklenilo na svojem sestanku dne 17. in 18. aprila t. l. ustanoviti si „panhelensko učiteljsko zvezo“. Upravljal bode to „zvezo“ odbor 15 odbornikov, a glavni zbor se vrši vsako drugo leto.

